

Despre dramele aromânilor macedoneni în Primul Război Mondial

Ioan OPRİŞ

Spre regatul român, spre Țara mamă, s-au îndreptat de-a lungul vremii speranțele multora din cei siliți să trăiască sau aflați în afara granițelor. Românii balcanici, grupul masiv al vlahilor sud-dunăreni au privit spre cei din patria mare în situații limită ca înspre izbăvire și salvare¹. O asemenea situație de maxime presiuni și încercări au trăit-o cei din satele și orașelele vlahilor și-n vremea Primului Război Mondial: încorporare în unități militare combatante, domiciliu forțat, sechestrări de bunuri, violuri și omoruri. Mulți și-au pierdut viața în confruntările militare, alții de pe urma raidurilor voluntarilor sârbi și bulgari, alții contaminați de tifos exantematic sau de gripă. Solidarizați în decursul unei istorii zbuciumate, aromâni au rezistat prin puternicele legături de neam și prin voința liderilor, urmați de comunități. I-au sprijinit uneori, alteori i-au apărat direct cei trimiși în misiune diplomatică, îndeosebi la Salonic, în Consulatul României.

În anul 1916, toamna, consulul G.C. Ionescu scria celor din Ministerul regal al Afacerilor Străine că autoritățile militare sârbești, care ocupaseră regiunea Megleniei (Karadjova), au arestat în luna august pe preotul I. Tonta din comuna Lunguța, pe institutorul Noe Dumitru de la școala românească din comuna Birislav, pe eforul comunal Pene Ciumpileac din Oșani și pe președintele comitetului român Constantin Zarcada din Lupa;

¹ Vezi la *Românii din afara granițelor*, București, 2001, coord. Cornel Mihai Lungu; C. Chirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*, București, 1989; G.G. Florescu, *Reprezentanțele diplomatice ale României (1859-1917)*, București, 1967, I.C. Noe, M. Popescu-Spineni, *Les Roumaines en Bulgarie*, Craiova, 1939; N. Djuvara, *Aromâni. Istorie, Limbă, Destin*, București, 1996, *România în sud-estul Europei (1912-1945). Culegere de studii*, București, 1979.

acuzați de spionaj în favoarea bulgarilor, aceștia au fost execuții². Între cei omorâți, preotul Ion Tonta era de 16 ani în serviciu iar institutorul Noe Dumitru de 10 ani și 7 luni, consulul G.I. Ionescu propunând ca familiilor rămase cu orfani și-n suferință să li se acorde ajutoare³. Aromânii din regiunea Meglenia viețuiau atunci în 7 mari comune, din cele 101, și erau numeroși⁴.

Pentru a veni în sprijinul numeroaselor familii de aromâni care-și pierduseră dintre ai lor, Ministerul Afacerilor Străine a apelat la serviciile Radioului, instalat la Vaslui, în vecinătatea guvernului. Prin intermediul acestuia s-au receptat numeroase cereri și, totodată, s-au comunicat informații despre cei dispăruți, internați, refugiați sau morți. Același consulat de la Salonic, la 29 iunie 1917, a solicitat pentru medicul român Trifon, aflat pe frontul de la Salonic, informații cu privire la frații săi George, Mircea și Nicolae: primul era plutonier, al doilea sublocotenent, iar al treilea, prâslea, fusese promovat recent sublocotenent⁵. Ministerul s-a adresat generalului Petala pentru a răspunde, așa aflându-se că „toți trei frații Trifon sunt în perfectă sănătate și stau neclintiți la datorie făcând cinste familie lor și coloniei noastre româno-macedonene”⁶. Dacă frații medicului nu i-au adus acestuia supărare, tatăl său și fratele său Alexandru decedaseră în toamna anului 1916, primul, iar celălalt în mai 1918⁷.

² Datele sunt extrase din Arhiva Ministerului Afacerilor Externe – Arhiva Diplomatică, dosar 71/1914 E1 Salonic, vol. 57, f. 62-63.

³ Cf. adresa Consulatului general regal al României, nr. 1213/Salonic, 2 octombrie 1916, în *loc.cit.*

⁴ Vezi, pe larg, la prof. Nicolae Dragomir, *Oieri mărgineni*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2014, prezentând și bibliografia cu multe trimiteri la lucrările lui Theodor Capidan (mai ales *Români nomazi. Studiu din viața românilor din sudul Peninsulei Balcanice*), Institutul de Arte Grafice Ardealul, Cluj, 1926, inclusiv hărțile, pp. 378-379.

⁵ Cf. telegrama Consulatului general regal Salonic către ministrul Afacerilor Străine, cu nr. 141/29 iunie 1917, Idem, f. 114.

⁶ Cf. răspunsul dat prin Corpul I armată PA cu nr. 8802/1917/10 iulie, comunicat Consulatului general de la Salonic de minister cu nr. 9467/11 iulie 1917, Idem, f. 115.

⁷ Veștile triste i-au fost comunicate prin adresa ministerului, semnată de C. Arion cu nr. 634/18/31 iulie 1918, trimisă la Salonic, Idem, f. 128.

Ministrul Afacerilor Străine, C.C. Arion a informat pe larg Consulatul că, prin măsuri guvernamentale, românii macedoneni internați forțat de către bulgari – preoții Teodor, Tomas și Vanghelie Constantinescu, Zuca, Naca, frații Belimace, Tala, Maimuca, Neciu, medicul Berberi, Ghicu Ilie, Coe, Papu, Cazana și Liviu, odată cu doamna Dicea – ajunseseră la Iași, în iunie 1918, „în bună sănătate”. Cerând consulului Ionescu să le fie informate familiile din Salonic și Monastir, se adăuga că Gheorghe Papu, elev, reușise admirabil să fie admis la Școala comercială⁸. Doamnei Neciu, tot ministerul ținea să-i aducă liniștea: „copii bine. Am primit veștile și răspund că farmacia există”⁹.

Medicul Trifon era din nou informat că cei din familiile Petre și Trifon de la Sofia erau sănătoși și-n bunăstare, că frații săi Gheorghe, Mircea și Nicu erau și ei sănătoși, dar și că Neciu – o rudă, desigur, îl roagă să-i împrumute bani soției sale; la fel o duceau bine și românii din Veria, nu și medicul Badralesi, Bușa Caranica, Tușa Papaianuș, Tușa Dascalicu, Gheorghe Ciumenti, „toți 5 morți în război” iar Cutzitaru și Aristide Dimce dați dispăruti¹⁰. Cât îi privea pe cei din familiile Ion Caravia și Natalie Dicea, erau reîntorși în Bulgaria, așa că Th. Capidan era rugat să ofere informații privind casele din Bitolia. În stare bună se prezenta și Stefan Tzovar din Bitolia, Ion Bitarcu cu frații, Gh. Cotta din Nicopole, Aglaia Naum (reîntoarsă în Bulgaria); la fel și Constantin Metta a cerut vești pentru ai săi, iar Maritza Cuciuki s-a interesat de frații săi și familia sa, în timp ce Domnica Scutra cerea vești de la sora ei, Atena Miza, Coe Adam și dr. Berberi întrebând tot despre familiile lor și dacă acestea aveau nevoie de bani¹¹.

Un alt macedo-român, institutorul Dumitru Pitza, stabilit la Bucium-Iași a întrebat despre un alt Dumitru Pitza și soția Olga și copiii lor, care se întorseseră în Bulgaria, despre Atta Banciu, Stavri Maritza și Ionica; era interesat și unde se aflau familiile Hristu Pădure, Dumitru Passudoca, Gh. Heutu Tili și Gh. Otto. Interpretului angajat la Poliția orașului Soroca,

⁸ Cf. telegrama ministerului cu nr. 556/23 iunie 1918, Idem, f. 127.

⁹ Familie numeroasă cuprinzând și farmaciști, în telegrama ministrului Arion cu nr. 608/10 iulie 1918, Idem, f. 127.

¹⁰ Cf. telegrama cu nr. 643/18/31 iulie 1918, Idem, 128.

¹¹ *Ibidem*.

Tașcu Ciomo i s-a comunicat că frații săi erau sănătoși, dar el l-a rugat pe dr. Trifon ca să-i dea vești și despre tatăl său¹².

Tot prin intermediul Radioului, ministrul l-a rugat pe G.C. Ionescu să se intereseze despre pictorul Scodreanu, care se afla la Salonic cu Penelopi Licea, informându-i copiii aflați la Iași; și că familiile Marie Vuloaga, Grigore Tale, Pandu Rușa, Teodor Pesco, soția preotului Bobescu și copiii lui Nicolas Marco, institutorul Gheorghe – toți din Monastir –, locuiau împreună cu Scodreanu și Penelopi Licea¹³. Cei care au fost internați cu domiciliu forțat de către autoritățile bulgare, au fost eliberați și se găseau în siguranță și sănătoși la Iași; tot aici era și familia Pocletaru, cu toții sănătoși, exceptându-l pe părintele lor reîntors la Monastir. Primind informațiile, ministrul a precizat: „Acest răspuns se va comunica dlui N. Marcu comuna Deleni (Vaslui)”, adăugând că telegrama în cauză s-a aprobat fără plată¹⁴. La 9 august 1918 profesorul Adam Coe de la liceul românesc din Bitolia – după ce fusese ridicat și internat în lagăr de autoritățile bulgare –, rupt de soție (bolnavă și refugiată la Monastir), l-a rugat pe C.C. Arion să i se trimită acesteia, prin Consulatul de la Salonic, 3000 lei. În aceeași situație se aflau alți 3 profesori macedoneni¹⁵.

La 25 august 1918 unui Balomotti i s-au dat vești despre familia sa și frații Druia, care erau sănătoși, dorind să știe mai multe de la cei rămași la Ianina, respectiv familiile și copiii lui Alexandru Druia. Alte vești i-au privit pe cei din familiile Teoharenă și Ceste Micato de la Școala comercială și familiile Danabaș și Vulcan din Bitolia¹⁶. Una din fiicele pictorului Scodreanu, aflat pe aceeași cale că cei trei frați Caramino și Fănică o duceau bine dar n-aveau vești despre ai lor de la Bitolia. O domnișoară Domnica Mihăilescu cerea, tot atunci, informații despre sora Penelopa Nevesca și tot privindu-le familiile s-au interesat Toma Constantinesco, frații Balamaci, Vanghel Constantin, Vasile Naca, Pandu Rușa, Menela

¹² Cf. telegrama ministrului Arion cu nr. 785/25 iulie 1918, Idem, f. 139. La 2/15 august 1918, Coe Adam a preluat depeșa consulatului cu răspunsurile pentru a comunica veștile celor interesați.

¹³ Cf. telegrama nr. 666/4/17 august 1918, Idem, f. 132.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Cf. cererea adresată ministrului Afacerilor Străine la 7 august 1918 din Iași, Idem, f. 102.

¹⁶ Cf. telegrama cu nr. 847/2/15 august 1918, Idem, f. 133.

Papu, preotul Theodor, Take Perdiki, Gorciu Tale și Zissi Papazi, care nu știau unde se găseau ai lor. Lui Laru i s-a comunicat despre familia Veriotti Costică și Pandele fiind în regulă, iar Hristache și Tașcu Stroe, sănătoși, așteptau vești de la rudele lor¹⁷. Arhitectul Culina Arghir – atunci trăitor la Iași, strada Pomin nr. 2 – s-a interesat pentru Culina Ghiaciu, Caranaum Ulani și frații Hertu, care s-au rugat să le fie date vești de la familiile lor din Hrubiște; la fel și Constantin Metta l-a rugat pe Cionga din Bitolia să împrumute pe tatăl său cu 500 franci, pe sora sa tot cu 500 fr., în contul sumelor echivalente depuse deja de un frate, Demetru, din București, iar Papana l-a rugat pe Nake Cufa să-i trimită vești despre familia sa din Clissura¹⁸. De toate aceste interese familiale, desprinse din disperare, teamă și nenumerate drame, consulul Ionescu s-a legat sufletește, întreprinzând cercetări și investigații, atât de grele în vreme de război, căutând astfel să răspundă îngrijorărilor și incertitudinilor celor care, în Moldova, se simțeau salvați dar nu și cei rămași în satele lor. La rândul său, Ministerul Afacerilor Străine i-a tratat cu un spirit umanitar desăvârșit pe cei aflați la nevoie, ca desprinși forțat din rosturile lor, de lângă familii. Dacă adăugăm în ce situație s-a aflat România și guvernul său silit să funcționeze la Iași, valoarea demersurilor ministeriale crește considerabil. Vara și toamna anului 1918 au sporit solicitările pe seama sortii aromânilor macedoneni din Balcani. Ministrul Arion s-a făcut interpretul cererilor lui Ghicu, care era îngrijorat de soarta familiei; Sterie Mamali și-a asigurat, pe calea demersului diplomatic, tatăl din Grebeana că familia din Scopia era salvată și o duceau bine, la fel George Tullin (stabilit la Huși, str. Kogălniceanu) l-a putut informa pe Nacu Esarcu din Grebena că ai lor erau toți sănătoși. În august și farmacistul Schunda (retras la Iași) afla că frații-i erau sănătoși, dar cerea vești despre ceilalți membri ai familiei. Alt farmacist aromân, Dan, și el salvat și trăitor la Iași, a răsuflat ușurat, ca și frații Zega, știind că Sterie, Gheorghe, Gogiman și Nicolae Zega Nevesca erau în bună stare; la fel și Papagheorghe era informat că fratele și surorile erau bine, doar Neciu adăuga o cerere aparte: să i se spună cine a devastat farmacia lor din Bitolia¹⁹.

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ Cf. telegrama cu nr. 859/19 august 1918, *Idem*, f. 134.

Un aromân ataşat la Iaşi Crucii Roşii, Toma Ciumetti, i-a comunicat mamei sale din Veria, că vărul său Gheorghe murise în timpul luptelor, în timp ce profesorul Teodor Marcu Zuca și institutorul Vasile Marcu, așezați bine la Deleni, doreau să știe unde le erau familiile și dacă aveau nevoie de bani; Dan Cherestegi nu avea nici el vești despre părinți și copii din Bitolia, și nici de la familia Cutzitaru²⁰, iar lui Papana îi lipseau veștile de la familia Gh. Panciu din Kufa. Prin răspunsul consulatului s-a aflat că sora Berberi și copiii aflați la Iași, Victoria Tuca (căsătorită la Brănești), Andronica și Victoria Erca erau sănătoși și o duceau bine, dar Der. Berberi nu știa nimic despre o altă soră, Cadetta; concomitent, Nârte dorea să știe ce i fac soția și copiii, iar profesorul Take Papahagi (atunci funcționând la Gimnaziul din Târgu Neamț) nu știa ce se întâmplase cu Gaki Papa Avdela din Grebena²¹. Pe aceeași cale diplomatică, învățătorul D. Ciotti a informat-o pe soția lui Tașcu Pampor din Oșani că soțul i-a murit pe front încă în 1917, veste trimisă și mamei acestuia, ca și lui P. Trofic Cupa pentru fiii săi; nici Dimitrie Ciotti nu știa nimic despre fratele său Traian și soția lui, nici despre ai săi, doar că un alt frate, cadetul Eftimie era dat dispărut. Tot dispărut era și Petre Petrescu din Oșani, fiind rugat Nicolae Marcu să-i găsească părinții din Lunguța. Concomitent acestor vești tragice, Aglaia Naum cerea vești despre bătrânul Metta din Bitolia iar frații Schunda l-au rugat pe cununatul lor Ghinali să fie grijuliu cu mama lor când urma să afle detalii privind moartea doctorului²². Un aromân bine plasat și recunoscut pentru serviciile sale, Alexandru Badralexi – director al Învățământului secundar și superior din Ministerul Instrucțiunii Publice – a cerut vești despre familia sa din Veria, în vreme ce Th. Bagiu și N. Ciorapciu de la Societatea invalidilor de război (cu sediul la mănăstirea Golia din Iași) erau interesați de familiile lui Nicolae Bagui și Adam Ciorapciu din Poroi de Sus, în timp ce familia Iotta (salvați și așezați la Huși) aștepta știri de la Nicolae Iotta din Doliani²³.

²⁰ Cf. telegrama cu nr. 880/2/15 septembrie 1918, *Idem*, f. 140.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

Cu același mesaj telegrafic și prin radio, Ciulli din Ianina a aflat că Petre Pașco și Virgil erau sănătoși și se găseau în Moldova, așteptând „vești de la familiei” la arhitectul Culina²⁴.

Gheorghe și Spiridon Ciomo (Iași, str. I.C. Brătianu 121 l-au rugat pe dr. Trifon să le trimită vești despre tatăl lor Spiro și Vishka Ciomo din Bitolia, în timp ce revizorul școlar Balamaci a aflat că Fotie și Ciocani erau morți, iar Nastu și ceilalți din neamul lor așteptau vești bune, frații Tararesco și Haralampie fiind și ei bine. Farmacistul Neciu, din Iași, era informat în contul soției că Mitică Christescu sosise sănătos și bine din Bulgaria (probabil din lagăr) iar Theodor Ghericociu și părinții săi aflați la Sofia erau în regulă²⁵.

În această nouă telegramă ministerială, Dimitrie Dimonie aștepta vești de la preotul Brindu, soție și cununații Dimonie Hristu și Harilan Pihon din Salonic și un răspuns referitor la Ștefan Tzovar și Ioan Bitaracu²⁶.

O telegramă tot din septembrie, i-a privit pe mai mulți solicitanți: pe D. Ciotti (din Deleni-Vaslui), informând că familia Mihail Târpa promise vești de la Maria Nastu din Bitolia (str. Baiauska 12) dar și că trebuia anunțat preotul Papamanciu din Oșani-Meghenia că fiul său căzuse la datorie; din nou, pe arhitectul Culina, care i-a rugat pe bancherii Theodor Pissiota Atanasie Hertu și Misha să-i elibereze tatălui său, Mihail, din contul său banii necesari; dar și că familiile dr. Misha și Stere Papastere se găseau în stare bună²⁷. Alt aromân stabilit la Chișinău, Constantin Cazana, a rugat să se comunice familiei sale din Bitolia că atât tatăl cât și copiii săi erau în stare bună, iar Ianaki Manaxia se afla la Filipopoli, în timp ce Zissi Papazi îi anunța lui Balamaci că Virgiliu și sora sa se găseau în regulă²⁸.

Prin telegrama din 23 septembrie/6 octombrie 1918 surorile Binecu întrebau unde le era mama Constantina și nepotul lor; familia Perdiki din Bitolia se interesau de Iancu Vuloaga; Domnica Scodreanu aștepta vești de la sora ei Alexandra Angello din Crușevo, iar Domnica Mihăilescu, tot de la mama sa, Paraschiva Penelope; Constantin D. Metta cerea să se comunice lui Papa Tănase din Doliani că fiul său a terminat „cu succes seminarul și

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ Cf. telegrama nr. 945/11/24 septembrie 1918, f. 143.

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ Cf. telegrama cu nr. 962/16/29 septembrie 1918, f. 145.

²⁸ *Ibidem.*

s-a înscris la facultate"; domnișoara Aglae Naum mulțumea pentru veștile trimise anterior și a rugat să fie informată despre soarta mamei sale găzduită de bătrâni Metta în Bitolia²⁹. Un alt cunoscut, Demetrie Dan a cerut, tot atunci, să stie cum o ducea familia Cherana, Nero și Nace, fii și cununații Ciuciurica a lui Ioan Vranciu din Nevesca. Prin institutorul Vasile Marco rugau să fie anunțată familia că Theodor Marco murise la 20 septembrie într-un spital din Iași, dar că Vasile era sănătos, iar domnișoara Haiclia Pendifranga (din București, str. Cerbului nr. 2) era anunțată că Taciu Magda, copiii și Hariclia Pendifranga tocmai primiseră vești bune de la familia Perlepe; la fel și Nacu Scrima, de la familia Dumitru Publia Scrima din Perivoli, în timp ce Dumitru Constantinescu îl anunța pe preotul Constantinescu Borigescu din Oșani că fiul său, Dumitru, ajunsese cu bine la Iași, scăpând din Bulgaria³⁰. La brutăria „Kinca”, Harilaki Galbogiari a așteptat cu nerăbdare și el vești de la Tânără Andromaki Galbagiari din Clisura³¹. Alte răspunsuri au fost comunicate printr-o nouă telegramă celor care cu multe zile înaintea sfârșitului lunii septembrie întrebaseră despre rudele lor: aşa s-a știut că Vanghel Buciu era în stare bună la București; că fiii profesorului Milla erau morți de doi ani, dar și că Bella Cocea și sora ei se aflau în siguranță la Chișinău; la fel și Gh. Moscu, la București, iar Gheorghe Dumitru, la Iași, în timp ce sora sa se salvase la București; că Pițu Constantinescu murise pe front, în iunie 1917 la Filipopoli iar fiul acestuia, Petrache, în aceiași lună, la Iași. Vești bune primiseră despre Veta Donca, Marica Tanasaki și Gheorghe, la fel și despre Sterie Diamandy aflat la București ori cele aflate de Vasilikia Cora de la mama Constantina Binecu și soacra Maria Coca din Bitolia, la fel și Mihai Tusca, tot despre familia sa de acolo³². În 30 septembrie s-a știut că Ghicu Elie era sănătos, că fiii familiei Papahagi, Iancu și George erau în Bulgaria, iar Nicolae Papahagi la Istanbul³³. Alții, ca Sterie Mamali din Scopia și Ioan Mamali din Grebena se întorseră la locurile lor însوțiți de familiile lor, Coe Adm primise vești noi de la ai săi din Bitolia, și tot de aici, prin Ianaki Erca, proveneau alte informații asupra familiei Gopeș. La fel și Teodor

²⁹ Cu nr. 978, Idem, f. 148. Aglae Naum aștepta veștile la dr. George Nena, instalat ca medic în sanatoriul „Din Carpați” de la Piatra Neamț.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² Cf. telegrama cu nr. 1033/25 septembrie/8 octombrie 1918, Idem, f. 150.

³³ Cf. telegrama nr. 1059/30 septembrie/13 octombrie 1918. Idem.

Peșcu știa despre ai săi, aflați la Bitolia, iar prin interpretul C.D. Metta (aflat la București) și profesorul Cica primise vești de la familia sa³⁴. Mai aparte decât acest lung șir de vești despre rude, suntem informați că senatorul Nicolae Coandă, trimis într-o misiune la Salonic, l-a rugat pe maiorul pensionar Hagi Preda din Craiova să-i depună candidatura la colegiul II pentru Senat³⁵. Prinț-o altă telegramă ministerială din septembrie 1918, alte știri îi priveau pe alții aromâni: familia Ștefan Izovari era la Florina și le mergea bine; mama și tatăl Bitarcu decedaseră, dar soțile fraților Bitaracu erau sănătoase și așteptau la Monastir; lui Tarpa i s-a comunicat că și Maria Nastu o ducea bine, tot la Monastir, iar lui Ianaki Manakia că ai lor erau tot acolo³⁶. Cu aceeași ocazie, i s-a cerut lui N. Sufleri să dea de veste despre medicul Sufleri și doi dintre frații săi, iar lui Aurica Duca să-i comunice lui Georges Velizariu la Brăila (str. Fortificației nr. 13-15) ce s-a întâmplat cu mama și cele două fiice, în timp ce Elena Patriki era rugată să-și anunțe tatăl, Constantin Cavadia (Galați, str. Kihan vodă, nr. 24) despre noutățile privitoare la familie. O veste tristă pentru Șt. Hadji (Botoșani, str. Cuza Vodă nr. 4): pentru moartea lui George Kiote din Giumaia, acasă, la 10 septembrie³⁷.

Consulul Ionescu a mai informat ministerul și despre alții aromâni, confirmându-le acestora așteptările sau risipindu-le neliniști: că medicul Constantin Bushakon de la Spitalul Sfântul Spiridon din Iași primise banii trimiși de la ai săi; la fel și că doamna Teoreanu, era în așteptarea celor 600 franci trimiși; că prof. Capidan aflase veștile noi despre cumnatul său Achile Dan Kiristigi; că farmacistul Dotchea din Veles solicita iarăși vești despre frații Lazăr și Pandele; că trebuia informată familia Thaum din Galați (str. Eminescu nr. 7) că soldatul Boscoff (fiu, nepot ori ginere?) era sănătos și o ducea bine la Salonic; vești bune pentru Tabacu din Resna despre fiul său Costică, la fel și pentru profesorul Mehmet Zia, despre mama și fratele său din Salonic, ca și doctorului Zissi Papatanassi din Grebena, vești despre Spiru Dimonie³⁸.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Cf. telegrama cu nr. 9351/30 noiembrie 1918, Idem, f. 158.

³⁶ Cf. telegrama sosită la Ministerul Afacerilor Străine cu nr. 9477, răspunzând cele cu nr. 945/11 septembrie 1918, Idem, f. 162. Vezi și infra.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Cf. telegrama Consulatului cu nr. 1844/22 noiembrie/ 4 decembrie 1918, Idem, f. 161.

Într-un raport al Consulatului general din Salonic către I.I.C. Brătianu sunt prezente informații speciale. Este amintită prima dată subvenția pe care guvernul român, prin sumele puse la dispoziția primului ministru, le acorda macedonenilor: profesorului Adam Coe, celor trei copii ai săi și mamei sale li s-au rezervat 450 drahme, în timp ce el avea o subvenție lunară de 200 franci³⁹.

Consulatul de la Salonic a ținut sub observație directă, în cel mai calificat mod, așezările aromânilor macedoneni, urmărind situația acestora, intervenind acolo unde se iveau probleme, ajutându-i să-și găsească familiile și pe cei dragi, ținând la curent autoritățile din țară cu cele ce se petreceau acolo⁴⁰.

Nu de puține ori li s-au adresat autorităților din țară chiar ei, ca atașatul militar col. Ignat, care nu știa ce s-a petrecut cu frații săi; la 31 martie 1919 se cunoștea că lt. col. Emanoil Ignat, scăpase din prizonierat (din Bulgaria) și că activa în Regimentul 21 infanterie, căpitanul de cavalerie Nichita Ignat era major la Centru de Rechiziții Ploiești, iar căpitanul de jandarmi George Ignat era în jandarmeria rurală. Iar cumnatul lor Paul Mântulescu, era colonel la Marele Stat Major⁴¹. O familie de militari care contribuise la război cu toți bărbații ei!

G.C. Ionescu și cei din Consulatul de la Salonic au luptat și ei, pe căile diplomației, pentru întregirea României. Cu folos și cu rezultate.

La 23 septembrie 1919 un alt raport al Consulatului era adresat tot lui I.I.C. Brătianu: acesta era informat că armatele grecești ocupaseră Salonicul. Situația aromânilor devinea foarte dificilă, de vreme ce revizorul școlar din circumscripție Coritza și-a adăugat raportul său celui diplomatic, rezultând concluzia „românilor naționaliști” de a emigra în România⁴². Iată că datorită războiului, o parte din grupul aromân, era silit să-și părăsească locurile natale și să se refugieze în țara-mamă. Nu puțini și nu lipsiți de valoare, cei aparținând acestui grup format din oameni

³⁹ Cf. raport cu nr. 1502/21 decembrie 1918, Idem, f. 159.

⁴⁰ În acest sens, la 12 februarie 1919, cu nr. 187 Consulatul l-a informat pe președintele Consiliului de Miniștri, M. Pherekide asupra situației aromânilor din județele Subosko și Nânta.

⁴¹ Cf. adresa Consulatului cu nr. 229/7 martie 1919, către Ministerul Afacerilor Străine și Ministerul de Război, Idem, f. 165, 168.

⁴² Cf. raportul cu nr. 1372/23 septembrie 1919, Idem, f. 79.

hotărâți și cu calități deosebite, mulți poligloți, întreprinzători și forjați în spirit național în numeroase confruntări, având un puternic simț al libertății, erau hotărâți să vină la ai lor. Ca și-n alte vremuri dificile, atunci și apoi în 1940, au umplut în țara ce-si jertfise atâtia fii, cu noile lor energii și simțăminte patriotice, un gol de forțe cauzat de război. Confruntați cu atâtea drame, împrăștiați și disperați, exodul aromânilor spre țară ilustrează încă un episod al teribilei conflagrații mondale, în care soliditatea n-a rămas declarativă, ci s-a văzut direct în măsurile guvernului român, care a instalat un post de Radio la Vaslui special pentru a veni în sprijinul celor năpăstuiți. Prin intermediul acestuia, telegramele umanitare ale consulului G.C. Ionescu⁴³ la post și în vara anului 1919 – au adus alinare suferințelor și pierderilor multora dintre ai lor.

⁴³ Toate telegramele de la consulat au fost redactate de Mihăilescu, alt diplomat cu misiune la Salonic.